

המכון לאסטרטגיה ציונית
THE INSTITUTE FOR ZIONIST STRATEGIES

פתרון למירוץ הסמכויות – הצעת המכון לאסטרטגיה ציונית

כתיבה: אריה אולמן ואריאל פינקלשטיין

סיוע וייעוץ: דניאל וידלנסקי ורועי ילינק

פרויקט "שביל הזהב"

פברואר 2014

אדר א התשע"ד

לפי רוזן-צבי ישנו כיוון פיתרון אחד בלבד: "קביעת ערכאת שיפוט אחת המוסמכת לדון בעניין, כשלאחרת סמכות מקבילה בהסכמת כל הצדדים".³⁹ זאת ניתן ליישם לדעתו באחת משלוש הדרכים הבאות:

(1) מסירת הסמכות הראשונית לבית הדין הרבני, והקניית סמכות בהסכמה לבית המשפט.

(2) מסירת הסמכות הראשונית לבית המשפט, והקניית סמכות בהסכמה לבית הדין הרבני.

(3) הקניית סמכות לבית הדין הרבני למשך פרק זמן מוגבל (שנה או שנתיים), שאם בתוכו לא יגיע לחיוב או כפיית גט תועבר הסמכות לבית המשפט.

את האפשרות הראשונה והשלישית דוחה רוזן-צבי מטעמים של פגיעה באינטרסים של הנשים עקב הדין השונה בבית הדין הרבני. באפשרות השלישית מצומצמת לכאורה הפגיעה בנשים, אך לדעתו נוסף בה סרבול רב והארכת זמן מיותרת של הדיונים במקרים רבים, במיוחד בשל הקניית האפשרות לסכל דיונים שנפתחו כבר בבית המשפט, על ידי הגשת תביעת גירושין.⁴⁰

כאמור, גישה זו הנחתה את ארגון "מבוי סתום", וברוח זו כתבה עו"ד בתיה כהנא-דרור את הצעתה המותרת סמכות בלעדית לבתי המשפט לענייני משפחה, ומאפשרת לבית הדין הרבני לדון בעניין רק בהסכמת שני הצדדים.⁴¹ בעידוד הארגון הונחו על שולחן הכנסת הצעות שונות לביטול סעיף 3 לחוק או שינויו מספר פעמים בכנסות ה-18 וה-19.

יתרונה של ההצעה בפשטותה, אך זו גם חסרונה. היא מבקשת להוציא את הסמכות מבית הדין הרבני כמעט לחלוטין, מתוך גישה השוללת את דרכי הדיון והפסיקה של בית הדין הרבני. כך, עיקר הדיון של רוזן-צבי (מעבר להבהרת הבעייתיות שבמירוץ הסמכויות עצמו) הוא ביקורת על בית הדין הרבני כמי שפוגע ב"צד החלש" ובמי שהוקנו לו זכויות על ידי החקיקה ופסיקה הישראלית, בדרך כלל נשים. בהצעות החוק הנוכחיות הנימוקים אמנם ניטרליים, אך נראה שהן מקודמות גם על מנת להיאבק בבתי הדין הרבניים. ההצעה מכירה רק באופן חלקי ביותר בצורך או באפשרות של ערכאות מקבילות במציאות התרבותית המורכבת של מדינת ישראל, מעמידה קשיים בפני מי שעשוי להיות מעוניין לדון בפני בית דין רבני ומתייחסת לבית הדין הרבני כמוסד בעייתי. אין ספק שהשימות הפוליטית

של הצעה כזאת היא נאמרה וניתקם בהתנגדות גורפת מצד הציבור היגתי.

³⁹ דין וחשבון הוועדה לבחינת יישום דיני המשפחה, ירושלים, כסלו תשמ"ז, דצמבר 1986,

עמ' 5.

⁴⁰ שם, שם.

⁴¹ ראו: <http://www.mavoisatum.org/Image/uploaded/Samchut%20shiput.pdf>

2. פרק שני: הצעות פתרון שהועלו בעבר

מבוא

ההכרה בבעייתיות שבמירוץ הסמכויות הלכה וגברה במהלך השנים, ובשנים האחרונות נוצר דיון ציבורי רחב בעניין, המשתקף בהצעות החוק הרבות שהוגשו ובמספר ועדות שדנו בנושא. בטרם נציג את ההצעה שלנו בפרק השלישי, אנו רואים לנכון לבחון הצעות קודמות ולעמוד על היתרונות והחסרונות שלהם. בפרק הנוכחי נסקור חמש הצעות מרכזיות לפתרון הבעיה שהוצגו בעבר והגיעו לכדי הצעה ממשית. חלקן מתפרטות לכמה גוונים ומנגנונים משפטיים ונציין זאת בקצרה. עוד נוסיף בסוף הפרק סקירה קצרה של הצעות נוספות שהועלו אך לא קודמו מעבר לעצם הרעיון.

2.1. הצעת פרופ' רוזן-צבי וארגון "מבוי סתום"

פרופ' אריאל רוזן-צבי הוא הראשון שניסה לפתור את הבעיות של מירוץ הסמכויות, עוד בטרם הוקמו בתי המשפט לענייני משפחה. את הצעתו פרסם במסגרת דו"ח הוועדה לבחינת יישום דיני המשפחה בישראל (1986), ולאחר מכן גם במאמר נפרד.³⁶ ברוח הצעה זו גיבשה גם עו"ד בתיה כהנא-דרור מארגון "מבוי סתום" את הצעתה, והצעות ברוח זו – עם הבדלים דקים ביניהם – הונחו על שולחן הכנסת על ידי מספר חברי כנסת בכנסות ה-18 וה-19.³⁷

הוועדה לבחינת יישום דיני המשפחה הגישה דו"ח בכסלו התשמ"ז (דצמבר 1986) לשר המשפטים אברהם שריר בהתייחס למכלול דיני המשפחה. בוועדה השתתפו, מלבד רוזן-צבי, שבעה חברים נוספים.³⁸ בניגוד לדעת שאר חברי הוועדה (למעט עו"ד עטרה הלל, נציגת ארגון הנשים ויצ"ו), הוסיף רוזן-צבי המלצות הנוגעות לשאלת מירוץ הסמכויות, שעליה הייתה מחלוקת האם היא נכללת בתחום סמכותה של הוועדה.

³⁶ אריאל רוזן-צבי, 'הלכת "הכריכה" ו"מירוץ הסמכויות" והשפעתם על המשפחה ודיני המשפחה', עיוני משפט יד (1989), עמ' 67-99.

³⁷ ראו למשל: עליזה לביא, הצעת חוק ביטול מרוץ הסמכויות (תיקוני חקיקה), התשע"ג-2013; אורלי לוי ואלעזר שטרן, הצעת חוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין) (תיקון – ביטול כריכה), התשע"ג-2013.

³⁸ בראש הוועדה עמד שופט בית המשפט המחוזי, אלישע שינבויים, ועמו היו חברים בה פרופ' נחום רקובר (אז המשנה ליועץ המשפטי לממשלה), שופט בית המשפט המחוזי, אהרן מלמד, ועורכי הדין שמואל בוקובסקי, עטרה הלל, אבנר מנוסביץ ואריה קורץ.